

Описувана зміна не ліквідує однак відповідальності згідно з § 1 і 2 ст. 177 КК за вчинення дорожньо-транспортної події (далі – ДТП), наслідком якої є наявність тілесних ушкоджень або ж настання смерті людини внаслідок керування іншим транспортним засобом у стані сп'яніння. § 1 ст. 177 КК передбачає відповідальність за ДТП, наслідком якої є легкі тілесні ушкодження, натомість § 2 цієї норми передбачає відповідальність за ДТП, наслідком якої була смерть або ж тяжке тілесне ушкодження потерпілому.

Підсумовуючи викладене, відповідальність осіб, які керували транспортними засобами у стані сп'яніння, пройшла довгу дорогу свого розвитку і з великою долею впевненості можна сказати, що й у майбутньому вона стане предметом багатьох дискусій. Наразі вона можлива завдяки тому, що § 2 ст. 178а КК є наочним прикладом невдалого формування кримінальної політики і показником впливу практики як на теорію кримінального права, так і на законодавчу діяльність у Республіці Польща.

Список використаних джерел

1. Marek Bojarski, Wojciech Radecki Kodeks Wykroczeń. Komentarz., С.Н. Beck, Warszawa 2005, s. 538-542.
2. Marek Bojarski, Wojciech Radecki Kodeks Wykroczeń. Komentarz., С.Н. Beck, Warszawa 2005, s. 538.
3. Marek Bojarski, Wojciech Radecki Kodeks Wykroczeń. Komentarz., С.Н. Beck, Warszawa 2005, s. 541.
4. Statystyka.policja.pl.

*Галаган О. І.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

*Письменний Д. П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОМ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

На сучасному етапі розвитку нашої держави особливої уваги потребує захист прав і законних інтересів осіб, які через свій психічний стан не можуть самотійно його здійснити. Водночас іноді вони є соціально небезпечними

через можливість скоєння суспільно-небезпечних діянь. До таких осіб можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру, що мають на меті захистити суспільство від дій психічно хворих людей і вилікувати їх.

Ст. 19 КК України передбачає, що не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння перебувала в стані неосудності. Не підлягає покаранню також особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до постановлення вироку, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними.

Принципові положення, що стосуються підстав для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, сформульовані у ст. 503 КПК. У ній вказується, що можна застосовувати лише ті примусові заходи медичного характеру, які передбачені ст. 92 КК, а саме: надання амбулаторної психіатричної допомоги або поміщення особи в спеціальний лікувальний заклад з метою її обов'язкового лікування [1, с. 430].

Правом застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння в стані неосудності або захворіли після вчинення злочину на душевну хворобу, яка включає кримінальне покарання, користується лише суд першої інстанції (п. 21 ст. 3 КПК).

Підставами застосування судом примусових заходів медичного характеру є: 1) наявність суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК; 2) доведеність вчинення цього діяння даною особою; 3) встановлення того факту, що особа в момент вчинення суспільно небезпечного діяння була в стані неосудності чи захворіла після цього на психічну хворобу, яка виключає застосування кримінального покарання; 4) визнання цієї особи небезпечною для суспільства через її хворобливий стан і характер вчиненого нею діяння.

Відсутність хоча б однієї з цих підстав не дає суду права застосовувати вказані заходи. Вони також не можуть застосовуватися у разі вчинення малозначного діяння.

Суд першої інстанції, даючи кримінально-правову оцінку суспільно небезпечного діяння, вчиненого у стані неосудності, повинен ґрунтуватися лише на відомостях, які характеризують суспільну небезпеку вчинених дій. Відповідно до ч. 3 ст. 503 КПК, при цьому не враховуються попередня судимість, факт вчинення раніше кримінального правопорушення, за який особу звільнено від відповідальності або покарання, факт застосування до неї примусового заходу медичного характеру.

Суд може визнати недоцільним застосування заходів медичного характеру до особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння. В цьому випадку психічно хворий передається на піклування родичам або опікунам з обов'язковим лікарським наглядом.

Законодавець визначає особливий порядок судового розгляду, який передбачає додаткові гарантії прав і свобод особи, стосовно якої є необхідність у застосуванні примусових заходів медичного характеру.

Судовий розгляд у справах такої категорії, зберігаючи свою специфіку, відбувається за загальними правилами судового розгляду (гл. 27-29 КПК), але з урахуванням особливостей провадження, передбачених главою 39 КПК.

Судовий розгляд таких кримінальних проваджень здійснюється суддею одноособово. В судовому засіданні обов'язково повинні брати участь прокурор, законний представник та захисник згідно з загальними правилами розгляду кримінального провадження.

У випадку розладу психічної діяльності чи психічного захворювання особи, яка перешкоджає її участі у судовому засіданні, суд має право прийняти рішення про проведення відповідних процесуальних дій без участі такої особи [2, с. 1035].

Ст. 513 КПК передбачає, що під час постановлення ухвали про застосування примусових заходів медичного характеру суд з'ясовує такі питання:

- 1) чи мало місце суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення;
- 2) чи вчинено це суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення особою;
- 3) чи вчинила ця особа суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення у стані неосудності;
- 4) чи не захворіла ця особа після вчинення кримінального правопорушення на психічну хворобу, яка виключає застосування покарання;
- 5) чи слід застосовувати до цієї особи примусові заходи медичного характеру і якщо слід, то які саме.

Суд повинен вирішити послідовно всі зазначені питання.

Розглянувши в судовому засіданні кримінальне провадження про застосування примусових заходів медичного характеру, суд у нарадчій кімнаті може постановити ухвалу:

- про застосування примусового заходу медичного характеру;
- про відмову в застосуванні примусового заходу медичного характеру та закриття кримінального провадження.

Суд, визнавши необхідним застосування примусових заходів медичного характеру, призначає його вид залежно від характеру і тяжкості психічної хвороби, тяжкості вчинення суспільно небезпечного діяння, з урахуванням ступеня небезпеки психічно хворого для себе або інших осіб.

Призначивши примусове лікування, суд одночасно повинен прийняти рішення про скасування з часу доставки неосудного для госпіталізації до психіатричного закладу запобіжного заходу, якщо такий був до нього застосований.

Питання про відшкодування збитків, заподіяних неосудним, вирішується в порядку цивільного судочинства, про що повинно бути зазначено в ухвалі суду.

Якщо суд встановить, що суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення не було вчинено або вчинено іншою особою, він постановляє

ухвалу про відмову в застосуванні примусового заходу медичного характеру та закриває кримінальне провадження. У випадку, коли не доведено, що ця особа вчинила суспільно небезпечне діяння, кримінальне правопорушення, суд постановляє аналогічне рішення.

Не можна застосовувати примусові заходи медичного характеру, якщо буде встановлено, що суспільно небезпечне діяння особа вчинила в стані неосудності, а на момент судового розгляду видужала або внаслідок змін у стані її здоров'я відпала потреба в їх застосуванні.

У разі закриття кримінального провадження, суду необхідно повідомити про це органи охорони здоров'я для взяття такої особи на облік і здійснення необхідного лікарського нагляду за нею.

Якщо неосудність особи на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не була встановлена, а так само в разі видужання особи, яка після вчинення кримінального правопорушення захворіла на психічну хворобу, кримінальне провадження має бути закрито судом. У цьому випадку, після закриття судом кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, прокурор повинен розпочати кримінальне провадження в загальному порядку.

Ст. 514 КПК регулює продовження, зміну або припинення застосування примусових заходів медичного характеру лише щодо осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння у стані неосудності. Питання продовження, зміни або припинення застосування примусових заходів медичного характеру вирішується судом, у межах територіальної юрисдикції якого застосовується такий захід чи відбувається лікування [3, с. 415].

Суд за місцем лікування такої особи вирішує ці питання в тому випадку, коли ухвала суду виконується поза місцем діяльності суду, який застосовував заходи медичного характеру.

Зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру може бути тоді, коли особа видужала або коли в результаті змін у стані її здоров'я відпала потреба в раніше застосовуваних заходах медичного характеру і вона не становить більше небезпеки для суспільства.

Приводом до розгляду кримінального провадження відповідно до ч. 3 ст. 514 КПК є подання представника медичного закладу, де тримається дана особа, у відповідності зі ст. 95 КК та в порядку, передбаченому ст. 512 КПК. До такого подання додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.

На судові засідання викликаються: прокурор, захисник, представник медичного закладу, представник лікарської комісії, що дала висновок, особа, щодо якої вирішується питання про продовження, зміну або припинення застосування примусових заходів медичного характеру (якщо дозволяє стан її здоров'я). При зміні примусових заходів медичного характеру суд вираві змінити тип психіатричного закладу, перевести особу в психіатричний заклад з

менш суворим наглядом, скоротити строк перебування у відповідному психіатричному закладі.

За результатами розгляду справи суд виносить ухвалу, якою скасовує примусовий захід медичного характеру, змінює його; відмовляє в задоволенні подання представника медичного закладу, де тримається особа.

У випадку припинення застосування примусових заходів медичного характеру в зв'язку з видужанням особи, яка після вчинення кримінального правопорушення захворіла на психічну хворобу або в неї настав тимчасовий розлад психічної діяльності чи інший хворобливий стан психіки, суд на підставі висновку комісії лікарів-психіатрів виносить про це свою ухвалу. Постановлення ухвали суду є підставою для проведення досудового розслідування чи судового провадження [4, с. 690].

Порядок вирішення цих питань такий же, як і при вирішенні питань про застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 512 КПК).

Якщо під час розгляду питання про відновлення кримінального провадження закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності або прийнято закон, який усуває кримінальну відповідальність, таке кримінальне провадження підлягає закриттю, якщо особа не заперечує проти цього.

Оскарження ухвали суду про застосування чи відмову в застосуванні примусових заходів медичного характеру, продовження, зміну, припинення застосування примусових заходів медичного характеру або відмова у цьому регулюються за загальними правилами (відповідними статтями глав 31, 32 КПК – подача апеляцій, розгляд кримінального провадження за апеляціями і касаційне провадження).

На вказану ухвалу може бути подана апеляційна скарга законним представником чи захисником особи, щодо якої вирішувалося питання про це, протягом тридцяти днів із моменту її проголошення.

Касаційна скарга може бути подана законним представником та захисником особи, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного характеру, у строки, передбачені ст. 426 КПК, тобто протягом трьох місяців із моменту проголошення судового рішення суду апеляційної інстанції.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес [текст] : Підручник /За заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. С. Шумила. – К. : Юстиніан, 2012. – 1217 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та

ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 664 с.

4. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.

*Дячук С. І.,
кандидат юридичних наук,
суддя Святошинського
районного суду м. Києва*

СТАДІЯ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНУ)

Досвід першого року формування практики застосування Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1] однозначно вказує на те, що Україна отримала потужний ресурс на шляху реформ кримінальної юстиції. Новація кримінального процесу відбулася не тільки за формою, але і принципово за духом. Змінилася сама філософія процесу, який із прийняттям нового КПК вийшов на принципово новий рівень, гідний найкращих гуманістичних правових ідей сучасності.

Передбачене гл. 27 КПК **підготовче провадження** є важливою самостійною стадією кримінального процесу, в якій суд, якщо немає підстав для спрощеного провадження, у судовому засіданні за участю сторін провадження зобов'язаний у розумні строки, критерії яких визначені ст. 28 КПК, на підставі ретельного вивчення процесуальних актів закінчення досудового розслідування та доданих до них документів перевірити, чи достатньо підстав для призначення за даним провадженням судового розгляду конкретним складом суду, для закриття провадження чи вирішення справи шляхом затвердження відповідної угоди та постановлення вироку.

Водночас, як свідчить практика застосування закону, звертають на себе увагу окремі особливості цієї стадії процесу, які, на наш погляд, потребують більш чіткого регламентування.

Першим є **питання про склад суду** підготовчого судового засідання.

Системний аналіз положень нового КПК (ст. 314, п. 22 ч. 1 ст. 3, ч.ч. 1-3, 8 ст. 31, ч. 1 ст. 33 та ст. 35), прямо вказує на те, що підготовче провадження в суді першої інстанції здійснюється не тільки суддею одноособово, а й у передбачених випадках – колегіально у складі трьох професійних суддів.

Як свідчить практика, реалізація цих приписів закону щодо формування в місцевих судах колегіального складу суду інколи ускладнена. Йдеться не лише про недостатню кількість суддів, а про ситуації іншого характеру – коли, наприклад, один суд розміщений територіально в декількох приміщеннях, відстань між якими значна (судді витрачають робочий час на поїздки за місцем